

FECR

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No | General Publication Number: 2074
FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Marka | Imprint: Fecr
Yayın No | Publication Number: 1205

Kitap Adı : İslâm Hukukunda Nisap Teorisi
Alt Başlık : Çeşitleri ve Furû‘ Hükümlerine Tesiri
Book Title : The Theory of Nisāb in Islamic Law
Subtitle : Types of Nisāb and Their Implications for Substantive Legal Rulings
ISBN : 978-625-8910-64-3
DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258910643

Yazar | Author: Ramazan Aksoy| orcid.org/0000-0003-3717-5085
Kurum | Institution: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
ROR ID: ror.org/04xk0dc21

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book - Monograph
Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish
Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 181 (xiv+167)

Yayım Tarihi | Publication Date: Kasım | November 2026
Yayım Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories
BIC: LAFS - İslâm Hukuku | Islamic law
BISAC: LAW119000 - Hukuk / İslâm Hukuku | Law / Islamic
THEMA: LWKL - Şeriat Hukuku: Ekonomi ve Finans | Shariah law: economics and finance
LC Classification: KBP3620 - İslâm Hukukunda Zekât, Farz Malî Yardım | Zakat, Zakāh, Prescribed Giving, Almsgiving
THEMA: LWKT4 - Şeriat Hukuku: İslâmî İbadetler: Zekât | Shariah law: Islamic rituals: zakat (alms)
DEWEY: 297.54 - Zekât ve Sadaka | Zakat and Almsgiving
WoS Category: Din | Religion
WoS Citation Topics Meso: 6.256 Din | Religion
WoS Citation Topics Micro: 6.256.2325 - Din Araştırmaları | Religious Studies
Scopus Subject Areas: 3308 - Hukuk | Law

Atıf Bilgisi | Cite as: Aksoy, Ramazan. *İslâm Hukukunda Nisap Teorisi: Çeşitleri ve Furû‘ Hükümlerine Tesiri.* Ankara: FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2026.

© Tüm hakları saklıdır | All rights reserved: FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

İslâm Hukukunda Nisap Teorisi

Çeşitleri ve Furû‘ Hükümlerine Tesiri

Ramazan AKSOY

Ankara 2026

Yazar Hakkında

Ramazan AKSOY

1975 yılında Konya'nın Tepeköy kasabasında (günümüzde Selçuklu ilçesine bağlı Tepekent Mahallesi) doğdu. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Lisansüstü öğrenimini Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamladı. 2018 yılında "İslâm Aile Hukukuna Câhiliye Döneminden Geçen Hükümlerin Tespit ve Tahlili" başlıklı teziyle yüksek lisans, 2023 yılında "İslâm Hukuku İçtihat Metodolojisinde Tutarlılık İlkesi" başlıklı teziyle doktora derecesini aldı. Bu çalışmalarında İslâm aile hukukunun tarihî arka planı ile içtihat faaliyetinin usûlî esasları üzerinde durdu. Ocak 2016'da Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak göreve başladı. 2025 yılında aynı fakültenin İslâm Hukuku Anabilim Dalına doktor öğretim üyesi olarak atandı. Hâlen burada eğitim ve araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir. Başlıca çalışma alanları fıkıh usûlü, içtihat metodolojisi, usûl-furû' ilişkisi ve malî ibadetlerdir. Araştırmalarında klasik fıkıh kaynaklarını esas alarak hükümlerin dayanaklarını, mezheplerin istidlâl biçimlerini ve fıkhî meseleler arasındaki irtibatı incelemektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır.

About the Author

Ramazan AKSOY

Ramazan Aksoy was born in 1975 in Tepeköy, Konya, now known as the Tepekent neighbourhood of Selçuklu district. He graduated from the Faculty of Theology at Sakarya University in 2012 and completed his postgraduate studies at the Institute of Social Sciences at Süleyman Demirel University. He received his master's degree in 2018 with a thesis entitled *Identification and Analysis of Provisions Carried Over from the Pre-Islamic Period into Islamic Family Law*. In 2023, he earned his doctorate with a dissertation entitled *The Principle of Consistency in the Methodology of Ijtihād in Islamic Law*. His postgraduate research addressed the historical foundations of Islamic family law and the methodological principles of ijtihād. In January 2016, he joined the Faculty of Theology at Burdur Mehmet Akif Ersoy University as a lecturer. In 2025, he was appointed Assistant Professor in the Department of Islamic Law at the same faculty, where he continues to teach and conduct research. His main research interests include Islamic legal theory (*uṣūl al-fiqh*), the methodology of ijtihād, the relationship between legal theory and substantive jurisprudence (*furūʿ al-fiqh*), and financial acts of worship. Drawing on classical sources of Islamic jurisprudence, he examines the grounds for legal rulings, the ways in which the schools of law reason from their sources, and the connections among questions of substantive law. He is married and has three children.

Kitap Hakkında

İslâm Hukukunda Nisap Teorisi
Çeşitleri ve Furû‘ Hükümlerine Tesiri

Bu kitap, İslâm hukukunda nisap kavramını malî mükellefiyet ve istihkak bakımından incelemekte; nisap çeşitlerinin mahiyetini, birbirleriyle münasebetini ve furû‘ hükümlerine tesirini ortaya koymaktadır. Araştırmanın temel meselesi, zekâtla yükümlü olmayı, zekât almaya hak kazanmayı ve insanlardan yardım istemenin cevazını belirleyen yeterlilik ölçülerinin hangi esaslara dayandığıdır. Bu çerçevede zekât, sadaka-i fıtır ve kurbanda aranan malî kudret ile zekât almaya ve yardım istemeye engel olan istiğnâ sınırları birlikte ele alınmaktadır.

Hanefî, Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinin klasik kaynaklarına dayanan çalışmada kavramsal tahlil ve mukayeseli fıkıh incelemesi esas alınmıştır. İlgili âyet ve hadisler, mezheplerin istidlâlleri ve somut furû‘ meseleleri birlikte değerlendirilmiştir. Nisabın hüküm doğurmasında malın cinsi, mülkiyet, aslî ihtiyaçlar, nemâ, havl ve borcun tesiri araştırılmıştır. Nakitler, en‘âm, ticaret malları ve ziraî mahsullere ilişkin hükümler yanında fakirlik ve miskinlik ayırımının zekâtın dağıtımına, verilecek miktara ve ihtiyaç hâlinin ispatına etkisi incelenmiştir.

İnceleme, nisap miktarının tespitiyle bu miktara sahip olmanın hukukî sonuçlarının ayrı değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Hanefîlerde gınânın farklı hükümlere göre derecelenmesi öne çıkarken, diğer üç mezhepte zekât istihkakının belirlenmesinde geçim yeterliliği ve kazanç imkânları belirginleşmektedir. Bununla birlikte kifâyenin süresi ve takdirinde her mezhebin kendine mahsus esasları bulunmaktadır. Kişi, bazı mezheplerde zekâtla yükümlü olduğu hâlde ihtiyaç sahibi sayılarak zekât alabilmektedir. Zekât alma ehliyeti ile yardım istemenin cevazı da ayrı şartlara bağlanmıştır.

Eser, klasik kaynakların farklı bahislerinde yer alan hükümleri mükellefiyet, istiğnâ ve ihtiyaç arasındaki münasebet üzerinden bir araya getirmektedir. Bu suretle malî yeterliliğin, ilgili hükmün konusu ve şartları gözetilerek tayin edilmesi gerektiğini ortaya koymakta; naslarla belirlenen miktarların bağlayıcılığı ile kifâyeye dayanan takdirlerin

kendi dayanakları içinde korunmasını esas alan bir inceleme çerçevesi sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku; Nisap; Zekât; Malî Mükellefiyet; Zekât İstihkakı; İstiğnâ; Kifâye

About the Book

The Theory of Nisāb in Islamic Law
Types of Nisāb and Their Implications for Substantive Legal Rulings

This book examines niṣāb in Islamic law in relation to financial obligations and eligibility for assistance, explaining its types, their relationships, and their implications for substantive legal rulings. Its central question concerns the criteria establishing liability for zakāt, eligibility to receive it, and permission to request assistance. The analysis encompasses the financial requirements for zakāt, ṣadaqat al-fiṭr, and ritual sacrifice, alongside the sufficiency thresholds that preclude receiving zakāt or soliciting assistance.

Drawing on classical Hanafi, Maliki, Shafi'i, and Hanbali sources, the study combines conceptual analysis with comparative jurisprudence. Scriptural evidence, juristic reasoning, and substantive legal cases are examined together. It considers how asset type, ownership, basic needs, growth potential, the passage of a lunar year, and debt affect rulings. The analysis covers monetary assets, livestock, trade goods, and agricultural produce, as well as the implications of the distinction between the poor (faqīr) and the needy (miskīn) for zakāt distribution, payment amounts, and establishing need.

The findings distinguish prescribed asset amounts from the conditions under which possession produces legal consequences. Hanafi classifications differentiate levels of wealth according to their effects, while the other schools give particular attention to subsistence and earning opportunities in determining eligibility. Their assessments nevertheless differ in duration and criteria. Under certain conditions, liability for zakāt can coexist with eligibility to receive it; eligibility to receive zakāt also differs from permission to solicit assistance.

Bringing rulings from separate chapters of classical works into a common framework, the book explains financial sufficiency in relation to each ruling's subject and conditions. It preserves the authority of scripturally prescribed amounts while clarifying the distinct grounds of assessments based on need and sufficiency.

Keywords: Islamic Law; Niṣāb; Zakāt; Financial Obligations; Eligibility to Receive Zakāt; Financial Self-Sufficiency (Istighnāʾ); Adequacy of Means (Kifāya)

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR xi
ÖN SÖZ xiii
GİRİŞ 1

1. BÖLÜM
NİSABIN TEORİK ÇERÇEVESİ 13
1.1. İslâm Hukukunda Nisabın Kavramsal ve Nassî Temelleri 13
1.1.1. Kur'an-ı Kerim'de Nisab ve İstiğnânın Teknik Çerçevesi 14
1.1.2. Sünnette Nisab ve İstiğnânın Teknik Çerçevesi 18
1.2. Nisâb-ı Gınâ ile Nisâb-ı İstiğnâ 23
1.2.1. Nisâb-ı Gınâ 24
1.2.2. Nisâb-ı İstiğnâ 26
1.2.3. İki Nisap Türü Arasındaki İlişki 28
1.3. Nisap Teorisini Şekillendiren Temel Unsurlar 30
1.3.1. Aslî İhtiyaçlar 31
1.3.2. Nemâ 35
1.3.3. Havl Şartı 38
1.3.4. Borç 40
1.3.5. Malın Türü ve Hukukî Niteliği 42

2. BÖLÜM
MEZHEPLERİN NİSAB TEORİSİ 45
2.1. Hanefî Mezhebinde Nisap 45
2.2. Mâlikî Mezhebinde Nisap 48
2.3. Şâfiî Mezhebinde Nisap 52
2.4. Hanbelî Mezhebinde Nisap 57

3. BÖLÜM
NİSAP ÇEŞİTLERİ ve FURÛ'A YANSIMALARI 63
3.1. Nisâb-ı Gınânın Furûʿa Yansımaları 64
3.1.1. Nisâb-ı Gınânın Mezheplere Göre Teknik Çerçevesi 65
3.1.2. Zekât Nisabı 67
3.1.2.1. Zekât Nisabının Mezhebî İstidlâl Çerçevesi 68

3.1.2.2. Zekât Nisabında Mal Türlerinin Etkisi 71
3.1.2.2.1. Nakitlerde Zekât Nisabı 72
3.1.2.2.2. En‘âmın Kapsamı ve Nisap Miktarları 85
3.1.2.2.3. Ticaret Mallarında Zekât Nisabı 93
3.1.2.2.4. Ziraî Mahsullerde Zekât Nisabı 99
3.1.2.3. Zekât Nisabına Tesir Eden Şartlar ve Mezhepler Arasındaki Ayrışma Noktaları 105
3.1.3. Sadaka-i Fıtır Nisabı 109
3.1.3.1. Sadaka-i Fıtır Nisabının Mezheplere Göre Teknik Çerçevesi 110
3.1.3.2. Sadaka-i Fıtır Nisabının Zekât Nisabı ile İlişkisi 113
3.1.4. Kurban Nisabı 114
3.1.4.1. Kurban Nisabının Mezheplere Göre Teknik Çerçevesi 115
3.1.4.2. Kurban Nisabının Zekât ve Sadaka-i Fıtır Nisabıyla İlişkisi 116
3.1.4.3. Kurban Nisabında Mezheplerin Ayrıştığı Hususlar 119
3.2. Nisâb-ı İstiğnânın Furûʿa Yansımaları 122
3.2.1. Nisâb-ı İstiğnânın Mezheplere Göre Teknik Çerçevesi 123
3.2.2. Sadaka-i Fıtır ve Kurbanın İstiğnâ ile İlişkisi 129
3.3. Fakirlik ve Miskinlik Ölçüsünün Furû‘daki Karşılığı 130
3.3.1. Fakirlik ve Miskinlik Ölçüsü ile Zekât Alma Ehliyeti 131
3.3.2. Dilenmeyi Haram Kılan İstiğnâ Nisabı 138
3.4. Nisap Çeşitlerinin Furû‘ Hükümleri Bakımından Değerlendirilmesi 143

SONUÇ 147
KAYNAKÇA 153
DİZİN 163

KISALTMALAR

b.	: bin, ibn (oğlu)
b.y.	: Basım yeri yok
bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
H. No.	: Hadis numarası
Hz.	: Hazreti
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
TL	: Türk lirası
ts.	: Tarihsiz
vd.	: Ve diğerleri
y.y.	: Yayıncı yok

ÖN SÖZ

بسم الله الرحمن الرحيم

Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a; salât ve selâm, Hz. Muhammed'e, âline ve ashabına olsun.

İslâm hukukunda malî ibadetlere ilişkin hükümleri anlamak, mükellefin mal varlığını ihtiyaçları ve geçim imkânlarıyla birlikte değerlendirmeyi gerektirir. Kişinin hangi şartlarda zekâtla yükümlü olacağı, kendisine ne zaman zekât verilebileceği ve insanlardan hangi ihtiyaç sebebiyle yardım isteyebileceği, fıkıh kaynaklarında ayrı ayrı ele alınmıştır. Sadaka-i fıtır ve kurban için aranan malî kudret de bu meselelerle yakından irtibatlıdır. Bu bahisler arasında nisap kavramı etrafında kurulan münasebet, elinizdeki kitabın hareket noktasını oluşturmuştur.

Bu çalışmayı hazırlarken nisapla ilgili hükümleri malî mükellefiyet ve istihkak bakımından birlikte incelemeyi amaçladım. Zekât, sadaka-i fıtır ve kurbanda esas alınan yeterlilik ile zekât almaya ve insanlardan istemeye engel olan istiğnâ ölçülerini bu çerçevede ele aldım. Klasik eserlerde farklı bahisler altında yer alan bu hükümleri bir araya getirmek, her bir ölçünün kendine mahsus şartlarını ve diğerleriyle münasebetini daha açık biçimde görmeye imkân vermektedir.

Nisap miktarında mala sahip olmanın doğuracağı hüküm, malın cinsi ve mükellefin hâliyle birlikte belirlenmektedir. Zekât yükümlülüğünde dikkate alınan bir şartın sadaka-i fıtır, kurban veya zekât istihkakında aynı şekilde aranmayabilmesi, bu ayırımları önemli kılmaktadır. Elde bulunan servetle ondan sağlanan geçim imkânının da ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Bu sebeple çalışma boyunca malın miktarı, aslî ihtiyaçlar, borç, kazanç ve kifâye arasındaki bağ üzerinde durdum.

Mezheplerin görüşlerini incelerken her birinin kendi kavramlarını, delillerini ve tercihlerini gözetmeye gayret ettim. Hanefî kaynaklarda belirginleşen gınâ mertebelerini, diğer

mezheplerin yeterlilik anlayışlarıyla karşılaştırırken müşterek ve farklı yönleri birlikte değerlendirdim. Zira aynı meseleye ilişkin görünen iki hükmün, gerçekte farklı ihtiyaçlara yahut şartlara dayanması mümkündür. Fakihlerin yaptıkları ayırımları korumak, aralarındaki ihtilâfı doğru anlamanın da şartıdır.

Kitabın başlığındaki "nisap teorisi" ifadesiyle, bu hükümler arasında kurulabilen kavramsal ve fıkhî irtibatı açıklamayı hedefledim. Çalışmada benimsenen tertip, klasik kaynaklardaki malzemeyi mükellefiyet, ihtiyaç ve istiğnâ münasebeti üzerinden okumaya dayanmaktadır. Bu tertibin, nisap çeşitlerini kendi hüküm alanları içinde değerlendirmeye ve bir meselede benimsenen ölçünün başka bir meseleye hangi şartlarla taşınabileceğini anlamaya katkı sağlamasını umuyorum.

Çalışmanın, İslâm hukuku araştırmacıları ve öğrencileri yanında malî ibadetlerin fıkhî esaslarını öğrenmek isteyen okuyucular için de faydalı olmasını temenni ediyorum. Burada ele alınan meselelerin bir kısmı, günümüzde servetin değerlendirilmesi ve ihtiyaç sahibinin belirlenmesi etrafında yürütülen tartışmalarla yakından ilgilidir. Bu tartışmalarda klasik fıkıh birikiminden isabetle yararlanılabilmesinin, kavramların ve hükümlerin kendi bağlamları içinde anlaşılmasına bağlı olduğu kanaatindeyim.

İlim tahsilim ve akademik yetişme sürecimde üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma şükranlarımı sunuyorum. Hayatta olan hocalarıma Allah'tan sıhhat ve âfiyet diliyor, vefat eden hocalarımı ve eserlerinden istifade ettiğim geçmiş ulemâmızı rahmetle yâd ediyorum. Ayrıca her daim yanımda olan ve beni destekleyen kıymetli eşim ve çocuklarıma gönülden teşekkür ediyorum.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır. Rabbimden bu çalışmayı faydalı kılmasını ve hayra vesile eylemesini niyaz ediyorum.

Ramazan AKSOY
Burdur, 2026